

PERFORMĂRI ACTUALE ÎN STRATEGII POLITICE ȘI CIVICE CONSACRATE

Ștefania Bejan^[1]

Rezumat

Conceptele care pot fi operaționalizate într-o dublă dilemă - a) pe de o parte, asistăm în ultimele luni, pe câmpul politic autohton, la mișcări de protest (în sens pur juridic) ori, mai degrabă, la o manifestare a violenței politice în forme acute, cu care mediul politicianilor români ne-a obișnuit? b) pe de altă parte, sunt divergente total partizanatul politic și activismul civic sau, în contexte punctuale, aflăm zone de intersecție a celor două? - nu sunt întru totul noi pentru investigații spațiului public recent: **protestul** reprezintă fie și numai dreptul (recunoscut de Constituție) de a-ți arăta nemulțumirea în sfera publică (fără ca autoritățile să intervină în gestul menționat); **violența** este o caracteristică a societăților, iar „chipul” ei simbolic ne însoțește în întreaga istorie a mass-media (violența politică se înfățișează ca specie, ea - însăși demonetizată, pe alocuri, prin frecvență, tocirea mecanismelor generatoare, repetitivitatea actorilor și monotonia discursurilor); **partizanat politic**, expresie cvasi-tautologică, trimite direct la *parti-pris*, nelăsând loc unui soi de eleganță inter-partinică (excepție, alianțele temporare pentru obținerea puterii, transferul unor politicieni dintr-o „arie” doctrinară în alta, contractele de susținere în Parlament a unor legi reciproc avantajoase etc.); **activism civic**, încă un deziderat în esență, pentru democrațiile fragile din Estul post-totalitar al Europei (ici-colo, când și când, puseuri de voluntariat, cu succese modeste și erori inevitabile, cu dedicați și oportuniști, asemeni oricărui domeniu...). Dispuse, contextual, în relații de tip logic sau afectiv, aceste „puncte cardinale” ale tacticilor luptei politice dau seamă de variante interpretative proaspete, particulare, utile spațiului social postdecembrist cu speranțele lui la o democrație deliberativă.

Cuvinte cheie: *domeniul politic, dreptul de a protesta, parti-pris, oportunism, spațiu post-totalitar*

„Incredibilul” fler al cercetătorului societăților secolului XX se face „vinovat”, am risca să credem, de „premonițiile” lui Erving Goffman, la

---

^[1] Academia Română, Bursier POSDRU/89/1.5/S/56815 *Societatea Bazată pe Cunoaștere – cercetări, dezbateri, perspective*; e-mail: stbejan@yahoo.fr.

1959, când se publica *Viața cotidiană ca spectacol* (după opinia noastră, varianta în limba română a titlului cărții *The Presentation of Self in Everyday Life* este chiar mai izbită decât originalul, mai expresivă, mai „rotundă”, cu valențe semantice deosebite...). Avem în vedere secvențe de comportament social (al echipelor, în speță) în care consensul potolește din fașă nemulțumirile evidente; în care opoziția politicoasă este înlocuită cu „o demonstrație eficientă de furie dezlănțuită”; nu arareori, de dragul propriei imagini, actorii sociali aleg să pună sub semnul îndoielii, al compromisului, o interacțiune^[1]. Reper cert în domeniul comunicării publice, analist fin al dramaturgiei „întâlnirilor sociale”, Goffman mărturisește existența cheii morale în care se cuvine citită expresivitatea (generatoare, deopotrivă, de imagini ale Sinelui „aruncate” spre ceilalți, dar și de replici ale partenerilor către noi în jocul social): în orice interacțiune de ordin societal, expresivitatea interpretează partitura comunicațională, de unde înțelegem că nu interesează defel „prisma funcției de eliberare de tensiuni pe care ar putea-o avea pentru emițătorul ei”^[2]. Cu alte cuvinte, discutăm de un prim nivel al expresivității conviețuirii publice, fiindcă secundul operează cu informații despre „entități” neștiute și ca vehicul/ghid al receptorilor gata să traducă, înainte de finalizarea lor, acțiuni ale actorilor de pe scena socială.

Hermeneutica la care recurge orice ins distribuit în spectacolul tuturor este într-un totuși determinată de rațiune: vrei să știi despre apropiati și preopinenți lucruri clare: de la trăsături la strategii și sentimente; cum nu e tocmai la îndemână, te mulțumești cu ceea ce analistul numește *substitute* – „indicații, diverse probe, aluzii, gesturi expresive, simboluri ale statutului” –, partea vizibilă, ușor perceptibilă a realității din ecuația interacțiunii comunicaționale. Conform schemei canonice a expresivității umane elaborată de Alex Mucchielli, avem de-a face cu patru niveluri de profunzime a *fenomenelor expresive*. Zona inconștientului (nivelul de profunzime) găzduiește, laolaltă, valori fundamentale, motivații, dorințe... Considerată sursă a logicii profunde prin intermediul căreia funcționează „predispozițiile față de lucrurile din lume” - în stare să

---

^[1] Erving Goffman, *Viața cotidiană ca spectacol*, Editura Comunicare.ro, București, 2003, pp. 270-271.

^[2] *Ibidem*, p. 274.

declanșeze perceperea elementelor existenței (inclusiv sociale) –, „regiunea” în cauză este secundată de actele intervenienților sociali provocate de atitudinile lor; în sfârșit, „teritoriul” opiniilor (traduceri ale poziționării față de persoane, idei, domenii etc.), excedând numeric dorințe și valori, judecă activitatea societală în întregul ei^[1].

Între concluziile la lucrarea goffmaniană invocată apare subliniată contribuția expresivității în transmiterea imaginii de sine. Cum izbuște individul să interpreteze *impresia* lăsată de partenerii sociali? Sub forma rugăminților și cererilor, solicitări direct circumscrise fiecărui model cultural de conviețuire, purtând pecetea etică a sincerității performărilor, întrucât asumarea comportamentului social de orice tip generează și întreține raporturile inter-individuale și inter-grupale. În anumite circumstanțe trimitând la ideea de exploatare, în sensul plierii actorului social pe discursul comportamental al celuilalt – oferind feedback-ul solicitat de propunerile/așteptările întâlnite în jocul relațional –, acțiunile comunicaționale se păstrează în „plasa limitelor morale ale discernământului”.

Naturalețea multora pe scena socială provoacă imagini conforme cu veridicitatea personalității emitenților. Prezența onestității comportamentale simultan absenței contrafacerii gesturilor și acțiunilor „aruncă în lume” proiecții valide. Fie și doar mimat dezinteresul referitor la tipul imaginilor percepute despre sine, această strategie este aducătoare de bine comun. Nu o dată, inși ori grupuri cu importanță publică se înfățișează ca foarte preocupați de diagnosticul stabilit în acord cu propriile lor performări în mediul social.

Nicum condamnabilă această dorință de a obține o notă bună de la partenerii acționali/evaluatori, ea fiind condiționată, pe de o parte, de *autocontrolul* emițătorului, iar pe de alta, de *încrederea* în „receptivitatea și justețea individului care îi observă”^[2]. Influența exercitată în mod legitim asupra registrului perceptiv al partenerilor capătă, în tot mai dese rânduri, valențe ale promovării cu orice chip, deși, în ton cu direcțiile de evoluție a științelor comunicării, tendința enunțată apare pe deplin justificată: între imaginea proiectată, cea percepută în mediul

---

[1] Alex Mucchielli, *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*, Ed. Polirom, Iași, 2005, pp. 18-19

[2] *Ibidem*, p. 275

extern și imaginea trăită se manifestă nepotriviri supărătoare^[1]. Narcisiacului îi rămâne doar o cale de urmat, fie ea și atinsă de incorectitudine, de forțare a mediului performării – să lase *impresia* atingerii unor obiective proprii prin mijlocire firească, legală, acceptată, deși, la o analiză atentă, se constată manipularea în ipostazele ei clasicizate de discursul lui A. Mucchielli în *Arta de a influența*: manipularea oamenilor, a situațiilor, a obiectelor ș.a.m.d. În mare grabă și pripeală, am putea decide că politețea și delicatețea, altfel spus, decența influențării nu se mai „poartă”. Manipularea directă, grosieră, la îndemână, a impresiilor, spune Goffman, împarte dramatic arena comunicării publice: cei evaluați se simt datori să aplice, să demonstreze, în vreme ce evaluatorii-observatori se constituie în public. Transferul acțiunii are loc dinspre obiecte către public^[2], în condițiile construcției și expedierii unui mesaj adecvat și eficient: adresat unui public bine știut și atent, mesaj inteligibil, acceptat, reținut și, mai cu seamă, gata să declanșeze acțiunea (convingând destinatarul să adopte exact comportamentul planificat de sursă)^[3]. Sintagma „negustori ai moralității” avansată de magistrul *Stigmatului* aduce în discuție dubla măsură a imperativului etic: teoretic, îndeplinirea standardelor comportamentale cântărește greu în declarațiile actorilor sociali, însă practic, problema morală a respectării exigențelor pe „piața” socială nu este una luată în serios. „Expedierea” unei imagini convingătoare pe „retina” evaluatorului depășește cerințele comportamentului moral. „Comerțul” cu imagini de sine nu va rămâne indiferent la înclinația spre pragmatism în detrimentul moralității: cumpărătorul (consumatorul, judecătorul) priceput la „impresii” și adevăruri sociale se va ține deoparte de oferte compromițătoare. Alternativa este frust exprimată: „exact obligația și avantajul de a apărea mereu într-o lumină morală favorabilă și de a fi un personaj socializat îi impun persoanei să devină un actor versat”. *Performerul* social privit în calitate de *personaj* (model) își autopropune roluri care să-l recomande la „bis” și aceasta îi cultivă amorul propriu până la confuzia înscenărilor cu sine însuși^[4].

---

[1] Bernard Dagenais, *Profesia de relaționist*, Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 63

[2] E. Goffman, *op. cit.*, p. 276

[3] Bernard Dagenais, *Campania de relații publice*, Ed. Polirom, Iași, 2003, pp. 296-297

[4] E. Goffman, *op. cit.*, p. 277

Contopirea sinelui în personaj (e valabil și invers!) are drept consecință o imagine gata de a obține creditul celor implicați, indiferent de pricina punerii la lucru a performerului. Cu cât mai bine realizată înscenarea, cu atât mai demnă de creditare imaginea creată și transmisă. Dramaturgia în speță presupune un amalgam de nevoi, abilități și strategii „dramaturgice”, actori-performeri, gesturi ratate, acțiuni soldate cu succes... Potențialul interpretativ al punerii în spectacol din partea auditoriului (publicului) conferă un plus de credibilitate performerilor. Act prin excelență psihanalitic, interpretarea (sensului cuvintelor, comportamentelor ș.a.) aplică relații știute (și care au devenit reguli) datelor verificabile. În sfera motivațiilor (extrinseci mai cu seamă), Mucchielli identifică același *pattern*: „certitudinile interioare” care „mobilează” psihicul uman lasă amprente de neșters actelor comunicaționale^[1].

Exploatând reversibilitatea mesajelor și implicând construirea *sensului*, comunicarea inter-relaționează percepții și imaginație, memorie și vocabular. Obiectivele, rolurile și auto-cenzura participanților reclamă, în spiritul lui Bourdieu, „elasticitatea naturală a semnificației”, încorsetând receptivitatea și exprimarea din registrul interpersonal. Avem dovada *Dinamicii grupurilor* că relaxarea constrângerilor dă naștere anomiei sociale (derapaje emoționale, insecuritatea raporturilor dintre indivizi, dificultatea comunicării interpersonale). Incertitudinea devine molipsitoare; lipsa normelor sociale anunță haosul; imprevizibilul exprimării, motivațiilor, dominantelor imaginației individuale/colective dă de furcă tuturor, de la teoreticieni la subiecți ai performerilor de rutină^[2]. De proiecție și clivaj, de introiecție-cenzură, altfel spus, de exteriorizare și interiorizare, constrângerile se constituie în parte a „bazelor de securizare” și „articulărilor de relație” (A. de Peretti et. all.) în jurul actorului social; interacțiunea declanșează nevoia punerii în comun (grație proiecției) a reprezentărilor modurilor de percepție la același nivel, uniformizator în grup, astfel că fragmentarea sau izolarea nu mai apar drept pericole. Ceea ce psihologii numesc „*noi distinctiv*” este rodul unei subculturi comune, de grup, cu misiune

---

^[1] A. Mucchielli, *op. cit.*, p. 21

^[2] André de Peretti, Jean-André Legrand, Jean Boniface, *Tehnici de comunicare*, Ed. Polirom, Iași, 2001, pp. 8-12

coezivă, strict circumscrisă nivelului cultural al societății în genere. Influența *valorilor și normelor* (s.a.) habituale, în tandem cu predispoziția indivizilor (pe cale de a deveni grup social) de a împrăști „ecouri” comune în cadrul comportamentelor unice, proprii dau seamă de fortificarea „identității distinctive” (la limita pleonasmului, această sintagmă, după opinia noastră, exceptând identitatea de grup, colectivă), mai ales că efortul de a face față internalizării „inegalităților de situație” (W.J.H. Sprott) nu e de neglijat...^[1]. Experiențele comunicaționale de tip interpersonal ajută *localizarea diferențelor și elementelor de originalitate* ale noii entități grupale, explică Sprott în *Psychologie sociale*.

Proiectarea unei imagini convenabile în mediul social obligă la adoptarea unor roluri „complementare” în rândul membrilor grupului, performări întemeiate pe introiecția modelelor comportamentale trebuincioase atingerii obiectivelor pentru care grupul s-a constituit și lucrează. La adăpostul acestei reprezentări acceptate de mediul acțional-concurențial, în interiorul grupului se pot diferenția statute, ierarhii, întrebuințări, avantaje decizionale etc., astfel încât să se instituie un „echilibru oscilant al inegalităților și al diferențelor de situație sau de caracteristici...”. Miza acestui complex mecanism relațional este structurarea nivelului „moral” al grupului. O atare concluzie are un *background* complicat și apăsător: alcătuirea unei *rețele* selective de comunicare, din „ADN”-ul căruia nu lipsește *cenzura*, cu subsecvențele ei cunoscute – cernerea mesajelor, distribuția sarcinilor, atribuirea resurselor, aplicarea sancțiunilor – toate spre garantarea unei „dinamici echilibrate a schimburilor și contribuțiilor”. Tușa finală presupune, pe de o parte, obiectivele receptate de mediul extern, iar pe de alta, punctul de intersecție a puseurilor individuale, astfel încât, abaterile care pot destructura grupul să-și conserve starea de latență^[2].

Experții în comunicare avertizează că utilizarea instrumentelor și tehnicilor în universul inter-relaționării umane a devenit indispensabilă vremii noastre. O dovadă teoretică la îndemână, precum *Sfera interacțiunilor și a structurilor* promovată în spațiul francez încă din 1991, demonstrează faptul că întâlnirea meridianelor (al relațiilor și regulilor;

---

^[1] *Ibidem*, pp. 13-14

^[2] *Ibidem*, p. 14

al suporturilor și punctelor de sprijin; al motivațiilor și diferențelor; al instrucțiunilor și dispozitivelor; al producțiilor și rezultatelor) cu paralele (a comportamentului și a caracterizărilor) și Ecuatorul conduitei scoate în evidență dispoziții particulare „sitate” între poli (al formelor și eficiențelor; al semnificației și sensului), vehiculează schimburi energetice favorabile (cauzatoare, chiar) formelor de echilibru relațional dorite. Astfel, va fi în folosul grupului să identifice oameni potriviți anumitor cerințe acționale, să analizeze situații punctuale greu de decelat la o vedere generală. Exemplele oferite de Peretti, Legrand și Boniface au darul de a convinge orice lector interesat de soluții „teoretice”. (Opinăm că, cel puțin la fel de profitabil, ba chiar salvator în cazuri anume, le-ar fi acest model explicativ actorilor sociali aflați în staze de performeri). De la sporirea coeziunii grupului și evitarea „limbii de lemn”, până la îndepărtarea riscului banalizării discursului și atribuirea unor roluri inedite anumitor personaje-surpriză din interiorul grupului de referință; de asemenea, de la inițierea unor rețele selective de comunicare și re-structurare pe subgrupuri, până la stabilirea unor metode inedite de evaluare și promovare, toate indică „jocul” inspirat al meridianelor invocate în parteneriat cu cele trei paralele esențiale.

Țările care se declară aparținente la regimul democratic, precum și cele care visează să poarte o asemenea pecete, în ipostaza alegerii între democrația majoritaristă și cea consensualistă, ar prefera-o pe cea din urmă, din motive temeinice: în managementul economic și controlul violenței, precum și în raportul guvern-partide politice, forma consensualistă are mai bune rezultate; în egală măsură, reprezentarea democratică, generozitatea și toleranța politicilor publice, conving mai cu seamă în regimurile de tip consensual^[1]. Acolo unde se structurează primele Constituții democratice, recomandarea este fără echivoc: adoptarea reformelor democratice, în condiții de diferențe cultural-etnice majore, are sorti de izbândă într-o viețuire social-politică strict consensualistă. Ideală este combinarea democrațiilor consensualiste cu la fel de consensualiste culturi, ceea ce nu se petrece în tot locul (exemplele elvețian, austriac, israelian, indian, belgian ș.a. întăresc ideea...).

---

^[1] Arend Lijphart, *Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări*, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 274

Discutarea celor două „rețete” democratice își are nucleul în calitatea democrației, studiile sugerând că lucrurile sunt mult mai „încâlcite” și mai nuanțate decât s-ar estima. Cu un „start” de invidiat: „reprezentarea grupurilor minoritare și a intereselor minorităților, reprezentarea mai corectă a fiecăruia și reprezentarea mai cuprinzătoare a poporului”, consensualistii par să onoreze indicii de calitate a democrației în mod superior „curentului” majoritarist. Într-o enumerare aparținând lui Lijphart, „au rezultate mai bune în privința protejării mediului; condamnă la închisoare mai puțini oameni (...), iar democrațiile consensualiste din lumea dezvoltată sunt mai generoase cu acordarea de asistență economică țărilor în curs de dezvoltare”^[1]. Cu renume în științele politice, A. Lijphart propune analiza regresiei bi-variate a efectelor democrației consensualiste asupra a opt seturi de indicatori ai calității democrației în intervalul 1971-1996, continuând cumva modelul analitic al lui Robert A. Dahl (1969). Pentru diferite intervale (sau ani punctuali), s-au apreciat: reprezentarea parlamentară a femeilor, politicile vizând familia, raportul bogați-săraci, indicele resurselor de putere, satisfacția față de democrație, distanța guvernului, a alegătorilor, indicele corupției, susținerea populară a cabinetului ș.a.m.d. Dacă am ține seamă de un singur indice – reprezentarea politică a femeilor și protejarea intereselor acestora-, nu ne-ar mira să aflăm că reprezentativitatea maximă (30,4%) se regăsește în Suedia, în vreme ce 0,9% caracterizează Noua Guinee! Cum era de așteptat, democrațiile consensualiste sunt mai deschise la acest indice aplicabil în genere minorităților, oricare ar fi ele, depășind cu peste 6 procente gradul de reprezentativitate „feminină” în Parlamentul democrațiilor majoritariste. Ca o chestiune exotică, în sistemele prezidențiale, n-ar fi suficientă prezența femeilor în Legislativ, ci s-ar cuveni alegerea lor în funcția supremă... (ne amintim șansele reale ale candidatelor la președinția SUA și Franței – Hilary Clinton și Segolene Royal – ambele irosite, culmea, din cauza pornirilor exagerat masculine pe finalul campaniei electorale. Dacă adăugăm că, întotdeauna, între un bărbat și o femeie cu potențial egal, electorii preferă exponentul masculinității, concluziile sunt întrutotul pertinente cu referire la răsunătoarele eșecuri invocate). Fără

---

^[1] *Ibidem*, p. 252

dubii, nivelul dezvoltării economice (și culturale, probabil) contribuie semnificativ la ameliorarea acestei stări de fapt, nepotrivită mileniului egalității de șanse și atenuării discursului sexist!

Tentația de a introduce în ecuația cu prea multe necunoscute (a democrației) și alți indici nu e disimulată; dezamăgirile nu-l ocolesc pe cercetător, mai cu seamă dacă subconștientul lui trimite la o țară ca România (precizăm, regimul politic autohton nu a făcut obiectul „tabelor” din lucrarea menționată, *Modele ale democrației...*). În trecut, să spunem că numai știința de carte conduce la multe resurse de putere economică distribuite între „n” grupuri sociale; participarea în număr mare la „momentele” electorale semnifică egalitate politică și dorință corespunzătoare de a fi reprezentați (deși sună a viol asupra democrației, s-a demonstrat că obligativitatea votului stimulează participarea electorilor la exercitarea dreptului în speță); între satisfacția funcționării democrațiilor consensualiste și cea a surorilor majoritariste s-a calculat un „pas” de 17% (aici intervine elementul psihologic al asocierii satisfacției cu propria preferință pentru cel recent ales); în fine, pata de culoare este adusă în favoarea democrației majoritariste de indicele „responsabilitate și corupție”: guvernele manifestă o sporită responsabilitate față de electorat pentru a „înnoi mandatul guvernului în funcție” ori spre „a-i alunga pe ticăloși”^[1].

Cu avertismentul că, adesea, „ticăloșii” acced repetat la putere, cu speranța că J.S. Mill a avut dreptate socotind guvernarea majorității condiția fundamentală a democrației, să reținem punctul de vedere exprimat de Lijphart: generozitatea și toleranța consensualiștilor își află debușul în politicile sociale, protecția mediului, domeniul justiției și ajutorul extern acordat solicitanților. Oricât de seducător ar părea *pattern*-ul democrației consensualiste, el se teme, justificat, de tradițiile cultural-instituționale care ar manifesta rezistență, dar și de absența, ca susținător, a culturii politice cu profil consensualist. Șansele se fac simțite, însă, în sensul că, așa cum totul se învață, comportamentul consensualist poate fi și el deprins, cu timpul. Contextul politic mai curând conflictual și divizat (pe criterii istorice, etnice, lingvistice etc.) întârzie sau întreține o cultură consensualistă, după caz. Paralela între delibe-

^[1] Bigam G. Powell Jr., „Constituțional Design and Citizen Electoral Control”, in *Journal of Theoretical Politics*, 1, no. 2 (April), 1989, p. 119, apud A. Lijphart, *op. cit.*, p. 264

rările prelungite în triburile tradiționale africane și dezbaterile din sânul coalițiilor politice din democrațiile contemporane (Arthur Lewis) sugerează pașii mărunți (dar siguri) ai instituirii culturii consensualiste.

Dicționarele de sociologie ocolesc în mod diplomatic referiri la termeni precum: protest, manifestație, conflict și violență (cu mențiunea că ultimii doi fac trimitere exclusiv la mediul industrial și, respectiv, familial). Din lucrări vizând științele comunicării și studiile culturale, rezultă explicit că violența reprezintă punerea în operă a agresiunii (element constitutiv al personalității, după opinia psihologilor), „care implică o acțiune directă și intensă împotriva unui obiect sau a unei persoane”^[1]. Statutul și forma violenței variază: legitimă sau ilegitimă, cu posibilitatea transformării din una în cealaltă – în funcție de context și moment; de la manifestarea clasică, brutală, a atacului fizic, până la performări *soft* (schimb de replici, retragere, tăcere), iar în studiile asupra discursului mass-media categorisită drept simbolică, violența (ori mai apăsător, reflectarea ei în discursul social) face obiectul asocierii cu domeniul politic. Analizat spre a ilustra instrumente conceptuale circumscrise comunicării de masă (teoria agendei, regia permanentă a presei în conceperea programelor/sumarului, „panica morală”, dezbateră politică), fenomenul violenței – bazat pe frică și haos – a jucat magistral, arătându-se în împrejurări politice anume mobil de „distragere” acceptat de public și plăcut (convenabil) acestuia^[2]. D. Saunders vine cu exemplul revoltelor londoneze caracterizate, în demersul media, ca „anarhii”, „amenințări la adresa civilizației”, suficient pentru ca jurnaliștii să orchestreze dezbateri televizate despre eficiența poliției, vigilența guvernamentală etc.; în acest fel, se pierde în derizoriu dialogurile despre cauzele protestelor, consecințelor imediate și pe termen lung, strategiile pentru diminuarea sărăciei în rândul populației defavorizate ș.a.m.d.

Conform acestei logici, s-ar putea analiza problema protestelor politice în România ultimelor luni, așa cum canalele media au găsit cu cale să le supună atenției auditoriului: pentru că erau știri de ultimă oră, pentru că asigurau agenda cetățeanului – și *rating*-ul, se înțelege –,

---

^[1] Tim O’Sullivan, John Hartley, Danny Saunders, Martin Montgomery, John Fiske, *Concepte fundamentale din științele comunicării și studiile culturale*, Ed. Polirom, Iași, 2001, p. 353

^[2] *Ibidem*, p. 354

întrucât presupuneau subiecte de interes social major, deoarece atenuau (în manieră simbolică) potențialul conflictual al consumatorului de presă, fiindcă plătitorii de mesaje publicitare aveau de câștigat în contextul difuzării temelor politice incendiare etc.

Debutul „disecției” anunțate poate fi reprezentat de polarizarea, pe 21 august a.c., a sute de bucureșteni în două puncte fierbinți pe harta protestelor românești: a) Piața Universității (reunindu-i pe cei care-și declarau nemulțumirea față de decizia Curții Constituționale a României de a invalida Referendumul privind demiterea președintelui Traian Băsescu), unde se scanda „Du-te-n secuime/Să scăpăm de tine!” și b) Piața Victoriei (locul în care oponenții premierului Victor Ponta declarau: „Îl iubesc pe Traian Băsescu”, „T. Băsescu este un erou”, „Respect pentru C.C.R.”). În virtutea dreptului de a protesta, unii participanți au adresat, retoric, lui J.M.D. Barosso, întrebarea „Aceasta este democrație?”; alții, posibil stimulați de microfoane ale jurnaliștilor și camere de luat vederi, și-au exprimat într-un limbaj dur of-ul revenirii președintelui Băsescu la Palatul Cotroceni („Nu-l mai vrem!”; „Votul nostru nu poate fi batjocorit de politrucii în halate roșii”; „Nu suntem reprezentați de acest T. Băsescu”; „De opt ani ne umilește, ne-a terminat, ne-a sărăcit, să plece!”; „Să plece, să ne lase”; „Să meargă președinte în Ungaria!”).

Metodologia sociologică, pentru acest caz, ar insista pe circumstanțe, actori, cauze, imagine, limbaj... Analiza de discurs nu ar putea evita elemente de felul: a) Crin Antonescu (președinte interimar) socoate injustă decizia CCR, neglijează colaborarea președintelui revenit cu USL afirmând că „Problema este a coabitării lui Traian Băsescu cu cei 7.400.000 de români care l-au demis”, anunță rituos – „Traian Băsescu nu există pentru noi. A fost demis de alegători”; b) Victor Ponta declară că alianța, al cărei co-președinte este, va respecta decizia CCR care se dovedește „politică, imorală și ilegală”; c) președintele PDL (principalul partid de opoziție), Vasile Blaga, susține la televiziune că există disponibilitatea discutării și colaborării cu toate forțele politice, în condițiile în care, ca urmare a referendumului din 29 iulie 2012 „Nu e o victorie. Nu a câștigat nimeni”; d) președintele reabilitat prin decizia CCR, Traian Băsescu, tace!

În viziunea unora dintre oficiali, acest protest a fost unul neautorizat, în care s-au rupt garduri și s-a blocat, pentru scurt timp, circulația pe Bulevardul Magheru. Primul ministru îi contrazice: „Mă bucur că participanții la protest au procedat în mod pașnic și nu au fost incidente”. Ziariștii întreabă de ce nu au intervenit forțele de ordine (jandarmii) ca în februarie 2012, iar ministrul de Interne (M. Dușa) ba răspunde evaziv („Cine nu a aplicat legea să răspundă!”), ba învinuiește departamentul de comunicare al Jandarmeriei Române pentru conținutul unui comunicat de presă (ministrul de sorginte PSD înștiințează mass-media că a dispus aflarea acelor „domni care se ocupă cu comunicatele de presă care nu prezintă realitatea”).

În următoarele zile (23 august, de pildă), se alătură nemulțumiți din Timișoara și Maramureș, ajungându-se la un nivel ridicat al temerii și suspiciunii, astfel că, se solicită inscripționarea, pe uniformele jandarmilor coborâți în stradă, a numelui fiecăruia (pentru a se depune, la nevoie, plângeri penale unor persoane reale, verificabile, dacă au comis abuzuri în relația cu nemulțumiții; a rămas în memoria colectivă ordinul jandarmului „necunoscut”: „Băgați site-ul de cultură în dubă!”).

Ziua de 24 august aduce un bilanț provocator: 100 de protestatari din Piața Universității sunt cercetați; s-au întocmit 50 de dosare penale celor care au blocat circulația rutieră pe Bulevardul Magheru?^[1] Sub lupa opiniei publice (ori numai a jurnaliștilor cu pretenții de obiectivitate profesională), Jandarmeria Română dă presei, la 25 august, un comunicat în care se precizează că au fost identificate, cu ajutorul camerelor de supraveghere, 106 persoane care au deranjat ordinea publică în centrul Capitalei, ceea ce s-a „tradus” în șapte dosare penale pentru distrugere, 49 de dosare pentru tulburarea liniștii publice și 50 de amenzi. O zi mai târziu, 60 de protestatari sunt filmați în parcul Izvor, potrivit revenirii lui Traian Băsescu în cea mai înaltă poziție din statul român. Ei declară că de o săptămână se află pe poziții opuse celui pe care îl numesc, într-un slogan, „Omul fără Dumnezeu”.

După negocieri serioase (27 august), parlamentarii PNL, PSD, PC decid să fie „martori la căratul apei”, adică să participe la ședința

---

[1] Sondaje de opinie date publicității la 24 august 2012 anunță 62% pro USL în intențiile de vot; cota de încredere în oamenii politici ai momentului variază între 48% - V. Ponta, 43% - C. Antonescu, 19% - V. Blaga și 16% - T. Băsescu.

specială în care reprezentantul CCR să comunice public, oficial, dreptul lui Traian Băsescu de a-și relua funcția (unele voci au dezvăluit insistențe ale premierului Ponta, telefonic, din Africa de Sud, pentru realizarea cvorumului de ședință în forul legislativ...). În caz contrar, presa ar fi avut un alt subiect, anume „ruperea USL, ceea ce este de neconceput” (V. Hrebenciuc – PSD). Într-un fel, cei 950.000 de susținători ai președintelui în ultimul său mandat și-au putut savura izbânda! Tot luni, ministrul de Interne, M. Dușa, cere socoteală Jandarmeriei Române pentru dosarele penale întocmite pe numele protestatarilor, iar conducerea acesteia „restructurează” Departamentul de comunicare, dând, implicit, dreptate, guvernantului PSD! Cum marți avea să se reîntoarcă la biroul din Palatul Cotroceni președintele demis de 87% dintre electorii prezenți la urne, un parlamentar PNL (Ioan Ghișe) „se plimba” pe trotuarul din fața clădirii-simbol, în trecerea dinspre Grădina Botanică. Jandarmii din obiectiv l-au avertizat că protestul este interzis; Ghișe a negat că și-ar manifesta public vreo nemulțumire legată de președinte, însă purta o pancartă inscripționată explicit: „Poporul a decis/ Băsescu e demis”.

Perioada imediat următoare are o aceeași „față” protestatară, indiferent că vorbim despre opoziția de tip intelectual a scriitoarei Herta Müller („Este fără rușine ce face USL la București. Sunt rămășițe ale comuniștilor și nu-i interesează”) sau de Asociația Română Secular-Culturală, acuzatoare la adresa Ministerului Educației pentru conținutul unor manuale de religie și istorie, în învățământul preuniversitar (se invocă obsesiva trimitere la păcat, iad și diavoli, la pedeapsă pe veci). Intervențiile discursive au „săgeți” politice clare: deținătoarea premiului Nobel pentru literatură are resentimente pentru doctrina de stânga, iar E. Andronescu – ministrul PSD al școlii românești din nou –, reprezentanții Patriarhiei Române și ai ONG (Asociația Secular-Culturală) abordează politic subiectele vizând populația în formare, dascălii ei, editorii manualelor suspectate.

Tot în cheie politică poate fi citită ieșirea în stradă a angajaților „Oltchim” Râmnicu Vâlcea, altă dată o „perlă a industriei românești”, cum declară cei nemulțumiți că nu și-au mai primit salariile din luna iulie (nici tichetele de masă!), că liderii de sindicat nu-i reprezintă pe gustul lor, că directorul combinatului nu susține cauza celor aflați la a

doua generație în uzină, că guvernul (oricare ar fi fost el), în ultimii ani, nu ia în seamă situația disperată a zonei vâlcene. Vârful iceberg-ului este campioana la handbal feminin, renumita echipă „Oltchim”, pe picior de a fi exclusă din competițiile internaționale, întrucât nu mai are susținere financiară.

Folosind ca „stindard” al nemulțumirilor cvasigeneralizate un simbol național al sportului, protestele de pe Valea Oltului și-au câștigat întâietate mediatică rapid, dar au pus la treabă și actorii politici: partide, miniștri, parlamentari, lideri locali, consilieri, media angajate (fie și cu discreție). Ținta vânată de marile cluburi și echipe – Liga Campionilor – a aprins interesul unui public numeros, respectând regula îndelung verificată în industriile media: politica și sportul vând totdeauna... Toți intervenienții își manifestau spaima că un investitor privat nu ar mai finanța echipa de handbal (care s-ar destrăma), dezamăgirea că bugetul ministerului de resort nu ar ajunge vreodată pentru susținerea valorilor sportive (nici mișcarea sportivă de masă, precum se știe!), că Guvernul nu schițează gestul de a deveni patron al unui brand național, cum s-a dovedit a fi „Oltchim”. Opozanții politici ai Executivului (Sever Cotoi Voinescu – PDL) speculează abil, susținând că „Guvernul Ponta va găsi o soluție, însă numai pentru că este an electoral și nici un premier nu ar rata o astfel de oportunitate”.

În ziua doliului național în SUA (11 septembrie), protestează deputatul Mihăiță Calimente (PNL), ieșind din sala de plen a Parlamentului, în momentul votului care avea să-l trimită pe Sergiu Andon dincolo de ușile Legislativului, pe motiv de incompatibilitate (ca avocat de profesie, S. Andon – PC – nu avea voie să reprezinte pe cineva la tribunal). Apărarea s-a consumat, bineînțeles, în emisiuni tv, unde avocatul-jurnalist cu state vechi a pledat în favoarea nevoii de juriști în Parlament: „Procurori nu poți să ai, judecători nu poți să ai, polițiști nu poți...”.

La 12 septembrie, e rândul rromilor să protesteze la București. Cu puține ore înainte de vizita în țara noastră, ministrul de Interne al Franței, Manuel Valls, declară într-un interviu acordat audio-vizualului din Hexagon că „Franța nu-și permite să primească «toată mizeria lumii»”, drept pentru care expulzarea rromilor spre țările de origine (Bulgaria și România) va continua. Liderii co-naționalilor noștri de etnie rromă spun că a devenit intolerabilă atitudinea guvernului de la noi,

totala indiferență la nevoia de integrare a minorităților. „Să nu ne mai folosească doar o dată la 4 ani, în alegeri, ca masă de manevră”, strigă exponenții nemulțumiților decizi să meargă la Cotroceni, unde să discute două probleme: pe de o parte, regula acceptului guvernamental la anunțarea candidaturii oricărui membru al comunității rromilor pentru o poziție de parlamentar – lucru inadmisibil -, iar pe de altă parte, să-i ceară președintelui ajutorul (Alianța Civică Democratică a Rromilor îi reamintește lui Traian Băsescu acordarea votului în cele două mandate: „L-am ajutat atunci când a avut nevoie. Așa cum l-am făcut președinte, îl putem da jos!”). În regim de urgență, premierul anunță aprobarea fondurilor pentru integrarea etnicilor rromi. Liderii acestora strigă (să audă ministrul francez și UE?!) că nu era nevoie să vină delegația occidentală pentru a spune că, în România, rromii sunt discriminați în ceea ce privește locurile de muncă și educația. Ziua *breaking news* se încheie cu solicitarea sindicaliștilor „Oltchim” de a-l vedea demisionând pe cel care nu le-a fost aproape (liderul de sindicat), în paralel cu intrarea în greva foamei a șapte muncitori („atât cât vom putea fizic, atât cât va fi nevoie pentru rezolvarea situației”).

Ziua de 13 septembrie reține atenția prin două elemente majore: a) la „Oltchim” crește numărul celor care aleg greva foamei la 30; ministrul delegat Liviu Pop este primit cu huiduieli în combinat („Pentru că ne-a mințit”); Bogdan Hossu – lider al unei centrale sindicale – vorbește de premeditarea falimentului „Oltchim”; b) președintele re-instaurat de CCR are prima ieșire în fața românilor, anunțând o vizită la Bruxelles, cu întâlniri de „gradul zero”: Jose M.D. Barosso, Viviane Reding, Herman von Rompuy. Să fie replica la „exilarea” autohtonă? Răspunsul la mesajul milioanei de români care nu-l mai doresc, oficial, prin vot, la președinția țării? Un puseu de putere cu recunoașterea formală a UE? Ori, poate, în semn de mulțumire pentru sprijinul uriaș acordat de lideri și instituții europene.

Prezenta abordare a „anotimpului” protestelor cu miză politică limpede s-ar cuveni încheiată nu în 13, pentru a nu alimenta sensibilități „astrologice”, deviind interesul unora dintre lectori de la instrumentarul științific. Vom invoca, așadar, „protestul mut” al câtorva zeci de bucureșteni care au aprins lumânări la sediul SRTV în memoria *TVR Cultural* (recent închis de noua echipă managerială în frunte cu liberalul

Claudiu Săftoiu), dar și atacul parlamentar al opoziției față de politica guvernului Ponta de „destabilizare a sistemului educațional național” prin trecerea, de anul școlar viitor, a clasei zero în spațiile preșcolare și prin acceptarea bacalaureatului profesional, în fapt o alternativă pentru toți cei care nu se încumetă să susțină bacalaureatul clasic, teoretic...

Mulțumiri

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului POSDRU/89/1.5/S/56815 Societatea Bazată pe Cunoaștere – cercetări, dezbateri, perspective, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Bibliografie

1. Dagenais, B. (2003). *Campania de relații publice*, Ed. Polirom, Iași.
2. Dagenais, B. (2002) *Profesia de relaționist*, Ed. Polirom, Iași.
3. Goffman, E. (2003). *Viața cotidiană ca spectacol*, Ed. Comunicare.ro, București.
4. Lijphart, A. (2006). *Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări*, Ed. Polirom, Iași.
5. Mucchielli, A. (2005). *Arta de a comunica. Metode, forme și psihologia situațiilor de comunicare*, Ed. Polirom, Iași.
6. O’Sullivan, T., John Hartley, Danny Saunders, Martin Montgomery, John Fiske (2001) *Concepte fundamentale din științele comunicării și studiile culturale*, Ed. Polirom, Iași.
7. de Peretti, A., Jean-André Legrand, Jean Boniface (2001). *Tehnici de comunicare*, Ed. Polirom, Iași.
8. Powell, B. Jr. (1989). Constitutional Design and Citizen Electoral Control, *Journal of Theoretical Politics*, **1** (2) (April).